

Basında Şehit Tayyare Mühendisi Selâhattin (Reşit) ALAN "Salah"

Can EREL
Uçak Mühendisi
can.arel@canerel.com.tr

Bu makalede, daha önce "Türkiye'de, Endüstrinin Gelişiminde İz Bırakanlar" araştırmalarım sonucunda "Mühürdarzade Mehmet Nuri Demirağ" ve "Türk Tayyare Cemiyeti ve Avrupa'ya Gönderdiği Tayyare Mühendisliği Öğrencileri ve Makinist Stajyerler" başlıklı makallerim içinde de yer alan, Türkiye Cumhuriyeti'nde mesleğimin ilk örneği olan, mesleğe benzer (Hava Kuvvetleri elemanı olarak) başlamamız ve ilk görevlerimizi aynı fabrikada (Eskişehir Tayyare Tamirhanesi; ben görev yaparken, 1'nci Hava İkmal Bakım Merkezi'nde) yapmamız nedeni ile ayrı bir önem taşıyan meslektaş büyüğüm Tayyare Mühendisi Selâhattin (Reşit) ALAN'ın özgün tasarımına dayalı olarak Nu.D.T.A. tesislerinde yönettiği takımla ürettiği Nu.D.36 tayyaresi ile 13 Temmuz 1938 günü TürkKuşu İnönü Eğitim Merkezi meydanı inişinde yaşanan kaza sonucu şehadeti sonra basında yer alan haber ve paylaşımlara, yapılan tespitler etkisiyle düşünülenlere ve önerilenlere yer verilmektedir.

Akşam (15.07.1938)

"Genç bir tayyare mühendisimizi kaybettik.

"Pek değerli tayyare mühendislerimizden Selâhaddin Alan, Çarşamba sabahı İnönü'de birden bire vefat etmiştir.

...

Türkiyede ilk defa olarak yaptığı tayyaresile Cumhuriyetin onuncu yıl dönümünde uçmaya muvaffak olmuştu.

...

Cenazesi bugün ... ikemetgâhından askerî ihtifal (anma töreni) ile kaldırılacak ve namazı Teşvikiye camisinde kılınarak Edirnekapı Şehidliğine gömülecektir.

..."

Cumhuriyet (15.07.1938)

"Tayyare, makinist İlhami tarafından idare olunuyordu ve genç mühendislerimizden Salâhaddin Alan da uçağın plânını yapan, yapılmasına nezaret eden den adamı sıfatile İlhamiye refakat ediyordu. ... Orada tayyare şehitleri adına ihtifal yapıldığından mühendis Salâhaddin -mesleki bir borç ödemiş olmak için- törene iştirak etmek istiyordu ve bu düşünce ile tayyareyi İnçnüne doğru sevk etmişti..

...

...yüksek tahsilini Fransada yapan Salâhaddin Alan hem diplomalı tayyare mühendisi, hem Avrupadan brove almış pilottu. Avdetinde 2 sene orduda askeri mühendislik vazifesini görmüş ve bu esnada yaptığı tayyare ile, Cumhuriyetin 10 uncu yılında muvaffakiyetli uçuşlar yapmıştır.

...

Türkiye havasında Türk elinden çıkma tayyarelerin bol bol uçtuğunu görmek ülküsüne ruhunu bağlamış ve Nuri Demirağ fabrikasında en güç vazifeyi omzuna almış bulunuyordu.

...

Eskişehirde - Tayyare kazasında şehid olan Salâhaddin'in cenazesi buraya askeri hastaneye getirildi. Merhumun cenazesi Türk bayrağına sarılarak büyük bir merasimle istasyona nakledildi. Cenaze, hususi vagona konularak İstanbula sevkolundu.

..."

Haber (15.07.1938)

Hava şehitleri ihtifaline giderken Şehit oldu

...

...mühendisi Salâhaddin Alan, havacılığımızın yerli tayyarelerde verdiği ilk şehittir.

...

Bir mektep uçağı olarak inşa edilen tayyare Ankara'ya götürölmek üzere evvelki gün saat 9:30 da Yeşilköyden havalanmıştı. Pilot mevkinde, makinist İlhami bulunuyor, tayyare plânlarını yapan mühendis Alan, onun ilk uzun uçuşunda, eserinin değerini bizzat görmek sendişesiyle pilot arkadaşına refakat ediyordu.

Tayyare İnönü'ne kadar büyük bir muvaffakiyetle uçmuştur.

..

Mühendis Salâhaddin otuz beş yaşındaydı ve beş sene evvel, güzellik krlıçeliğine seçilen muallim Naşide Saffetle evlenmişti. Dört yaşında bir çocuğı vardı.

Nuri Demirağ müteessir

Bizde tayyare endüstrisini kurmak için büyük fedakarlıklar göstermekte olan sermayedar Nuri Demirağdır. Şehid tayyareci ve mühendis Salâhaddin Alanla birlikte üç yıldanberi bu işi ele almışlardı.

..."

Yeni Sabah (15.07.1938)

"Burada, hava meydanında müessif kaza olmu, değerli bir bir tayyare mühendisimiz feci bir kazaya kurban gitmiştir. ..."

Akşam (16.07.1938)

"Cenaze merasiminden iki intiba

...
Cenazeyi memlektimizin havacılık âlemine mensup şahsiyetler ve birçok zevat takip etmişler ve kendisini tanıyanlar, mezarı başında merhumun hayatı hakkında nutuklar irad etmişlerdir.

Kahraman şehidin mezarı, resmi makamlarla dostları tarafından gönderilen çelenklerle, örtülmüştür."

Cumhuriyet (16.07.1938)

"...Salâhaddin Alanın tabutu, Nişantaşındaki ikametgâhından kaldırılırken asker ve polis müfrezeleri tarafından selamlanmış, halk tarafından göz yaşlarıyla teşyi edilmiştir. Cenaze merasimine, İstanbul Tayyare Cemiyeti erkânı, uğruna şehid düştüğü havacılık âlemine mensub birçok zevat, çalıştığı fabrika mensubini ile kendisini seven arkadaşları ve matbuat mümessilleri iştirak etmiştir. Merhumun kabrine elliden fazla çelenk konulmuştur.

Salâhaddin Alanın zevcesi, evvelce "Cumhuriyet" in tertip ettiği güzellik müsabakalarında Kraliçe seçilen Bayan Naşide Saffetti.

..."

Haber Akşam Postası (16.07.1938)

"İnönü'den feci bir kazaya kurban giden tayyare mühendisi Salâhaddin dün göz yaşları arasında ve büyük bir merasimle toprağa bırakılmıştır."

Yeni Sabah (16.07.1938)

Merhum mühendis Selâhaddin ve dünkü cenaze merasimi

...

...baştarafında küçük bir pervane olan, Türk bayrağına sarılı tabut, eller, parmaklar üstünde yükseldi. Bir müfreze askerin iki yanına hat çektiği alay, çelenkler ağır ağır tabutu takip etti.

...

Bardaktan boşanırcasına yağan yağmur, bu kalabalığı dağıtmıyor.

...

Parmaklar üstündeki tabut, ağır, vakurMaşkapalasa dopru hareket ediyor. ... Tabutun önünde, bir genç, Salâhaddin'in geçenlerde Yeşilköyde bir tecrübe uçuşu esnasında atlattığı bir kazada iki ucu kırılan bir pervaneyi taşıyor. ... Dolmabahçeye kadar, işte böyle geliyor.

Demirağ anlatıyor: Gitmesini, tecrübe uçuşunu yapmasını hiç istemedim. O kadar söyledim... sesini çıkarmadı.Fakat, gitmek hususunda ısrar ettiğini söylediler. Bu öyle bir aşk, öyle bir zevk ki, tarif edilemez.

..."

Ulus (16.07.1938)

"Tayyareyi usta makinistlerden İlhami idare ediyor, genç mühendis de son eserini ilk defa tecrübe ediyordu.

...

Sonradan öğrendiğimize göre tayyare İstanbul - Eskişehir arasında fena ve tehlikeli hava ile karşılaşmış ve yolunu kaybetmiştir. Bu yüzden çok dolanmışlar ve tayyarenin yola göre alınmış olan benzinini bitirmişlerdir.Tehlikeyi hisseden çocuklar İnönü meydanına inmeyi düşünmüşler, güçlükle meydanın üzerine gelmişlerdir.

...

Salâhaddin'in tayyaresi meydan üzerinde kısa bir devirden sonra alçalmaya başladı ve ârızasız indi. Fakat tayyarenin inmesi ile tekrar havalanması bioldu. Bundan sonra ittiratsız ve intizamsız hareketler başladı. Meydanın epeyce dışına çıktı. Uzaktan tayyarenin hızla yere doğru indiğini görüyorduk. Tam bu sırada tayyare bir tarladaki buğday yığına saplandı. Bu iniş vasatı bir tahminle 200 kilometreden daha az süratli değildi. Onun için saplanış şiddetli oldu e tayyare tekrar havaya zıpladı. SONra ters yüzü yere kapaklandı.

..."

Yedi Gün Mecmuası #281 (1938)

Hava Şehidi Salâhaddin Alan

MAHVOLMADA SEVGİLER, EMELLER,
BOŞLUKLARI GÖRMEDİM Kİ, DOLSUN,
BİR BAŞKA NASİBİ YOKSA RUHUN
ALLAHA DERİM: YAZIKLAR OLSUN!
İ. A. G.

Varlıkları ile hayatı temsil eden bazı nadir şahsiyetler vardır. Onların hususiyetleri, içinde buldukları muhitte herkese sevgi, sıcaklık, neşe ve itimat vermeleri, yani yaşama şevkini telkin etmeleridir. Bu sıfat, herhalde yalnız simalarındaki tenasüpten, bünyelerindeki metanet ve kudretten değil, bilhassa ruhlarındaki kuvvetli, iyi ve güzel mahiyetten ileri gelir. Onların kaybolması ile hayatımızda büyük bir boşluk hissederiz. Bazı ölümlerin etraflarında bir velvele, memlekette geniş bir teessür uyandırması umumi bir matem haline gelmesi mutlaka bundan olacak.

Temmuzun on üçüncü çarşamba günü İnönü'deki tayyare kazasında kaybettiğimiz mühendis Salâhaddin Alan da işte böyle benzeri pek nadir bir şahsiyetti. Çok genç, gayet değerli, pek iyi ve pek güzel bir insandı.

Eniştesi sıfatıyla onu beş-altı yaşlarından beri tanırım. Babası Rumeli'de, kumandanlıklarda ve mutasarrıflıklarda bulunmuş bir asker olan Reşit Paşa o çocukken ölmüştü. Annesi Emine Reşit Hanım, refikamın teyzesi münevver ve faziletli bir kadındı. Oğlunun uzun tahsil yıllarından sonra döneceği sene içinde onu görmeden öldü.

Salâhaddin Reşit, yedi-sekiz yaşlarındayken Moda'daki Fransız mektebine verildiği zaman üç ay içinde Fransızca'yı konuşacak derecede yüksek bir zekâ kabiliyeti gösteriyor ve frerleri hayrete düşürüyordu. Bir aralık Kadıköy lisesine verildi. Şimdi Mülkiye mektebi müdürü bulunan arkadaşım Bay Mehmet Emin o zaman bu mektebin müdürüydü. Kendisine Salâhı tanıtmak için mektebe gittiğim zaman "Aman" demişti, "Buna dikkat ediniz, harikulade bir çocuktur."

Dostum hakikaten isabetli bir tahminde bulunuyordu. Salâhaddin, tabii zekanın çok üstünde bir yaradılışa sahipti. Orta tahsili için Almanya'ya gönderildiği zaman on üç-on dört yaşlarında ancak vardı. Bilhassa *Danzig* de okumuştur. Sonra Fransa'ya gitti ve mesleki tahsilini Paris'te tamamladı.

Tayyare cemiyeti hesabına geçmeden önce ne kadar güç şartlar içinde okuduğunu, bir kitap edinmek veya bir tiyatroya gidebilmek için çok defa sabah kahvaltılarını hazfettiğini biliyorum. Tayyare fabrikalarında çalışmak suretiyle mektep tahsilini tatbikat sahasında ikmal etmiş, hem mükemmel bir mühendis hem de iyi bir pilot olmuştu.

Paris'te iken Amerikalı meslektaşlar ve dostlar edinmiş ve onlardan İngilizce de öğrenmişti. Bu suretle Almanca, Fransızca ve İngilizceyi hemen kendi diline yakın bir kolaylıkla konuşur ve yazıya dökerdi. 1931'de memleketeye döndü. Üç sene kadar Eskişehir'de askeri tayyare mühendisi sıfatı ile çalıştı. Evlilişi de bu sıralara tesadüf geldi.

Onun kendisine her veçhile lâıyk bir eş olan Bayan Naşide Alan ile nişanlılarken ve nişan yüzüklerini takarken "Salâh'ın her şey olabileceğini tahmin ederdim. Fakat güzellik kraliçesiyle evlenerek günün birinde kral olacağını hiç düşünmemiştim." Demiştim ve bu lâtife aramızda daima şaka vesilesi olurdu.

Ah sevgili Salâh! Senin kraldan da yüksek bir pâyeye erişeceğini ve şehit olacağını kim düşebilirdi?..

O esnalarda ilk defa yaptığı tayyare memlekette bizim vasıtalarımızla meydana getirilmiş birinci Türk kartalıdır. Yine bu sıralarda bir ecnebi firmasının ona şark ve Balkan memleketlerinde mümessillik gibi kârlı bir vaziyet teklif ettiklerini hatırlıyorum. Bu hem kazançlı hem de tehlikesiz ve mesuliyetsiz bir işti. Fakat realist Salâh, memlekette bizzat tayyare yapmak ve bunların semalarımızda sürülerle uçtuklarını görmek sevdiğiydi. O, işi kabul etmedi.

Gönlü çok zengin olduğu için zengin olmak ihtirası yoktu ve o derece cömertti ki hayatını da hiç zaruret yokken civanmert bir jest uğrunda İnönü'deki tayyare şehitleri ihtifalına iştirak için konmaya müsait olmayan bir sahaya inmek sureti ile harcadı.

Son senelerde Bay Nuri Demirağ'ın sermayesiyle Beşiktaş'ta bir fabrika kurmuş ve orada yeni bir tipte on tane mektep tayyaresi yapmaya başlamıştı. Bu iş için birkaç seneden beri o kadar çalışıyordu ki hemen hiçbir

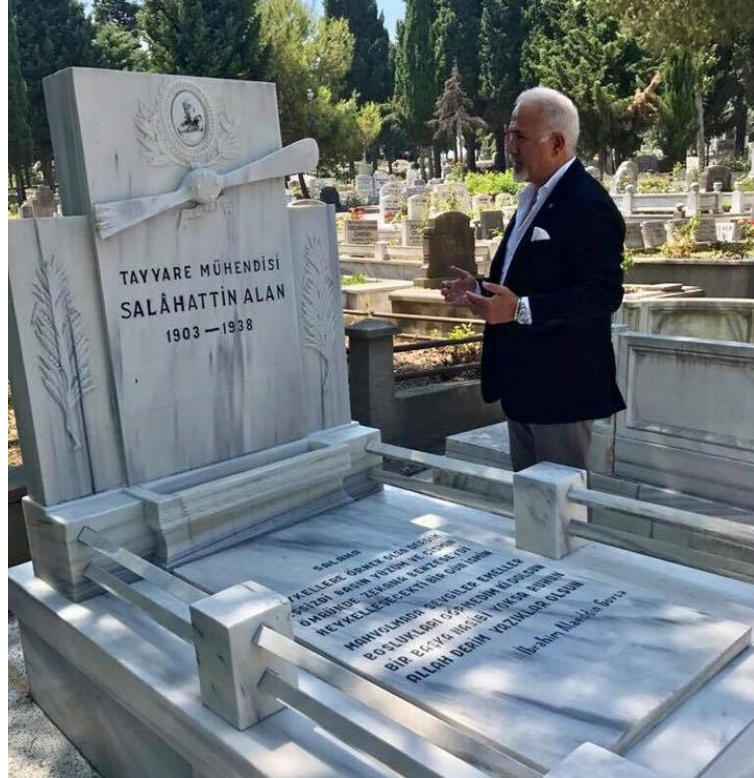

Pazar tatil yaptığını görmedim. Eserini meydana getirdi fakat semeresini göremeden öldü. Zaten bütün idealistlerin nasibi ve mümtaziyeti bu değil mi?

Temmuzun on beşinci cuma günü onu yıldırımla vurulmuş bir kartal halinde şehitliğe bıraktık. Naşide Alan mezarının başında kadınlığın bütün teessür kabiliyeti ile yaralı bir kuş gibi çırpındı. Dört buçuk yaşındaki kızı Meral'in güzel ve zeki gözlerine yetimliğin derin gölgesi düştü ve o gün İstanbul seması Salâh'ın çiçeklerle örtülü mezarına memleketin gözyaşlarını bol bol döktü."

İbrahim Alâettin Gövsa

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Tayyare Mühendisi Selâhattin ALAN'ın şehadetinde, zamanın Adalet ve Milli Eğitim Bakanlıklarında memurluk ve öğretmenlik de yapan eniştesi ve nikah şahidi Sivas Milletvekili İbrahim Alaettin Gövsa tarafından yazılan "Salah'a" şiiri İstanbul Edirnekapı'daki ebedi istirahatgâhında bir tayyare palası gölgesine işlenmiştir. (Kızı Meral'in Ocak 2023 içinde vefatı sonrası aynı kabrin kullanılması sonucu şiirin yazılı olduğu bu parça yerinden çıkarılmıştır.)

Yazacak çoktan da fazlası var; ancak bunca ayrıntı yazdıktan sonra bir dilekle bitirmek istedim:

"Uğruna canını verip şehit olduğu havacılık ve "İZ" ürünleri ile, Eskişehir'in bugün bir havacılık şehri olarak anılmasına ilk katkıları sağlayanlar arasında, belki de en başında olan Tayyare Mühendisi ve Pilot Selâhattin ALAN'ın ismini 10 yıldır geri istediğim TürkKuşu'nun İnönü'ndeki Eğitim Merkezi meydanına (şeritine) verilerek yaşatılmasını diliyorum." (Zamanın İnönü Belediye Başkanının yazılarına ilgi gösterip beni arayarak THK İnönü Kampı girişinde konu ile ilgili bir alanda Selâhattin ALAN'ın adının yaşatılması için, 13 temmuz 2021 gününe yetiştirme sözü ile istediği proje önerisi sonrası, Eylül - Aralık 2020 döneminde -anıtta ilgili tarafların logolarını yer verilmesi beklentisi haricinde- CE Çözümleri ve Mdesign ortaklığında bila bedel hazırladığımız ihaleye esas SeRAP [Selahattin (Reşit) Alan Parkı] proje dokümanları ve ihale dosyası teslim alındıktan sonra önce unutturulmaya çalışılmış, sonra da zaman içinde rant beklentisi ile geliştirilen projeler nedeni ile belediye yönetimi tarafından kaybedilmiştir; unutulmayacaktır!

Günümüz Uçak, Havacılık ve Uzay Mühendisleri (UHUM)'nin öncüsü, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk "Tayyare Mühendisi" Selâhattin ALAN ruhun şad olsun; tüm değerli meslektaşlarınız, iş ortaklarınız, çalışma arkadaşlarınız ve öğrencilerinizle beraber ışıklar içinde uyuyun.

...ışıklar içinde uyu, Salâh!

KAYNAKÇA :

1. Can EREL; "Türkiye'de, Endüstrinin Gelişiminde İz Bırakanlar: Türk Tayyare Cemiyeti ve Avrupa'ya Gönderdiği Tayyare Mühendisliği Öğrencileri ve Makinist Stajyerler"; MSI Dergisi Makalesi; Ankara, Şubat 2013.
2. Can EREL; "[Can'Ca Türkiye'de, Endüstrinin Gelişiminde İz Bırakanlar](#)" Kitabı; Ankara, 2014.
3. Can EREL; "[Türkiye'de, Endüstrinin Gelişiminde İz Bırakanlar: Selâhattin Resit Alan](#)"; Kasım 2014.
4. Can EREL; "[Those Leaving a Mark on the Development of Industry in Turkey: Selâhattin Resit Alan](#)"; Mayıs 2015.
5. Can EREL; "[Ya Vefa?... T.C.nin İLK Tayyare Mühendisi Selahattin Resit Alan için Neler Yapılabilir???](#)"; Haziran 2015.
6. Can EREL; "[İlk Türk Yolcu Tayyaresi \(Nu.D.38\) Tanıtım Seferi](#)"; Mayıs 2017.
7. Can EREL; "[BİR' inanırsa neler değişir..."Selâhattin Resit Alan İzi \(I\)](#)"; Nisan 2017.
8. Can EREL; "[Vefa; Selâhattin Resit Alan Adına...](#)"; Temmuz 2017.
9. Gülaçtı ŞEN; "[Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Tayyare Mühendisi Selahâttin Resit Alan'ı Anma Töreni](#)"; 17 Temmuz 2017.
10. Selâhattin Resit Alan'ın kızı Meral (ALAN) SEVİL ve torunu Necmeddin KOÇATAŞ ile Görüşmeler; 2014-2020.